

Thiết kế kế hoạch bài dạy Môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh

*Thái Mạnh Thủy**

**Khoa Giáo dục Tiểu học, Trường Sư phạm, Trường Đại học Vinh*

Received: 15/9/2023; Accepted: 22/9/2023; Published: 2/10/2023

Abstract: *Designing lesson plans is one of the important contents in organizing teaching and learning to develop students' qualities and abilities. The article analyzes the current situation of designing lesson plans for 3rd grade Art subjects following the competence-based approach at primary schools. From there, we provide technical procedures for designing lesson plans appropriately in the current context, helping teachers create excitement and learning spirit for students to improve efficiency in the teaching and learning process, promote the qualities and abilities of students, meeting the innovation goals of the General Education Program*

Keywords: *Competence-based approach in teaching; Arts.*

1. Đặt vấn đề

Xã hội phát triển, nhu cầu về thẩm mĩ của con người được đặt ra ngày càng cao đòi hỏi cả người dạy và người học phải tìm cách để đáp ứng những đòi hỏi đó. Chương trình giáo dục phổ thông môn Mĩ thuật năm 2018 nêu rõ: Môn Mĩ thuật không chỉ “hình thành, phát triển học sinh năng lực mĩ thuật” mà còn “giáo dục ý thức kế thừa, phát huy văn hoá nghệ thuật dân tộc phù hợp với sự phát triển của thời đại”. Muốn vậy, phải đảm bảo phát huy tối đa ở học sinh các phẩm chất và năng lực cơ bản, đồng thời đào tạo đội ngũ nhân lực năng động, sáng tạo, có tính tự lực và trách nhiệm cũng như năng lực tự chủ, tự học; năng lực giao tiếp và hợp tác; năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo.

Việc cần phải đổi mới, nâng cao chất lượng dạy - học cho học sinh trong môn Mĩ thuật theo hướng phát triển năng lực học sinh là điều cần thiết và hợp với xu thế ngày nay.

Trong khuôn khổ bài viết này, chúng tôi đề cập đến một số phương pháp, kĩ thuật thiết kế kế hoạch bài dạy Mĩ thuật lớp 3 nhằm nâng cao chất lượng dạy học theo định hướng phát triển năng lực học sinh.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò và yêu cầu của việc thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh

Việc thiết kế kế hoạch dạy học môn Mĩ thuật lớp 3 từ lâu đã là vấn đề được nhiều người quan tâm và nghiên cứu. Xây dựng kế hoạch dạy học môn Mĩ thuật: là một bước cụ thể hóa các chủ trương, kế hoạch ở mức khái quát, vì thế nó là khâu quan trọng

để thực hiện mục tiêu chung một cách hiệu quả. Căn cứ yêu cầu cần đạt của chương trình, kế hoạch dạy học môn Mĩ thuật được xây dựng và phát triển phù hợp với điều kiện và đặc điểm của nhà trường, địa phương và đối tượng học sinh. Kế hoạch dạy học xây dựng khoa học, sát với điều kiện thực tế sẽ giúp giáo viên triển khai dạy học phù hợp với đối tượng một cách hiệu quả.

Có thể có nhiều cấu trúc để thiết kế một kế hoạch dạy học (giáo án). Sau đây là một cấu trúc giáo án có các hoạt động và mục tiêu cụ thể:

- Mục tiêu bài học:
 - + Nêu rõ yêu cầu cần đạt về năng lực và phẩm chất
 - + Các mục tiêu được biểu đạt bằng động từ cụ thể, có thể lượng hoá được.
- Chuẩn bị về phương pháp và phương tiện dạy học.

- Tổ chức các hoạt động dạy học: Trình bày rõ cách thức triển khai các hoạt động dạy - học cụ thể.

- Hướng dẫn các hoạt động tiếp nối: xác định những việc học sinh cần phải tiếp tục thực hiện sau giờ học để củng cố, khắc sâu, mở rộng bài cũ, hoạt động ứng dụng kết quả bài học vào cuộc sống (ở lớp, nhà, cộng đồng, có thể cùng bạn, gia đình, làng xóm, khối phố) hoặc để chuẩn bị cho việc học bài mới.

2.2. Khái quát thực trạng thiết kế kế hoạch bài dạy và tổ chức kế hoạch dạy học môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh

Sau khi thực hiện khảo sát về tình hình thực trạng thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh của một số

giáo viên trường Tiểu học trên địa bàn Thành phố Vinh - Tỉnh Nghệ An, chúng tôi đã tổng hợp được kết quả như sau:

Thực trạng nhận thức của giáo viên về nội dung và qui trình thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh

Thực trạng nhận thức của giáo viên về nội dung và qui trình thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh chưa hoàn toàn đồng nhất và còn có khá nhiều người chưa quan tâm đến vấn đề này. Mặc dù tinh thần đổi mới đã được phổ biến rộng rãi từ năm 2019 nhưng thực trạng nhận biết của giáo viên về nội dung và qui trình thiết kế bài dạy chưa hoàn toàn đáp ứng được tinh thần đó. Một số giáo viên chưa thực sự quan tâm về qui trình thiết kế cũng như các phương pháp được lựa chọn sử dụng chưa được tối ưu để đạt được mục tiêu môn học. Từ đó, dẫn đến những khó khăn mà giáo viên chưa thể tháo gỡ trong quá trình thiết kế kế hoạch bài dạy theo định hướng phát triển năng lực ở môn Mĩ thuật lớp 3.

2.3. Đề xuất qui trình thiết kế kế hoạch bài dạy theo định hướng phát triển năng lực học sinh và một số phương pháp, kĩ thuật dạy học tích cực

2.3.1. Qui trình thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh

Ở chương trình hiện hành, giáo viên xây dựng kế hoạch bài dạy một bài học khi đã có chương trình môn học, có sách giáo khoa và chuẩn kiến thức kĩ năng. Trong chương trình giáo dục phổ thông 2018, giáo viên bắt đầu xây dựng kế hoạch một chủ đề hoặc bài học chỉ trên cơ sở chương trình môn học đã được công bố (sách giáo khoa chỉ là tài liệu tham khảo). Do đó, trước khi xây dựng kế hoạch bài dạy một chủ đề/ bài học, giáo viên cần xác định được những nội dung cần dạy, mục tiêu về phẩm chất và năng lực theo yêu cầu cần đạt, xây dựng chuỗi các hoạt động dạy học của chủ đề, xác định số tiết dành cho chủ đề/ bài học và phân chia tiết học, từ đó thiết kế kế hoạch bài dạy cụ thể.

Theo đó, qui trình xây dựng kế hoạch bài dạy một chủ đề/bài học thể hiện qua 2 giai đoạn: Giai đoạn 1: Phân tích chủ đề và Giai đoạn 2: xây dựng kế hoạch bài dạy chủ đề.

Giai đoạn 1: Phân tích chủ đề/bài học trong mối quan hệ với nội dung và mục tiêu môn học/hoạt động giáo dục.

Bước 1: Xác định nội dung dạy học.

Giáo viên phải căn cứ vào yêu cầu cần đạt chủ

yếu về năng lực chung, yêu cầu cần đạt về năng lực đặc thù của chương trình môn Mĩ thuật tiểu học, mục tiêu dạy học của môn học, bài học, từ đó xác định nội dung dạy học.

Bước 2: Xây dựng mạch phát triển nội dung.

Sách giáo khoa môn Mĩ thuật được biên soạn gồm hệ thống các chủ đề. Các chủ đề có nội dung đơn giản, gần gũi với học sinh và được minh họa bằng những hình ảnh thân quen, thể hiện vẻ đẹp của thiên nhiên, con người và cuộc sống thường ngày.

b. Giai đoạn 2: Xây dựng kế hoạch bài dạy

Bước 1: Xác định mục tiêu dạy học, nguyên lí khoa học của bài học.

** Xác định mục tiêu*

– Căn cứ vào yêu cầu cần đạt của chủ đề (thể hiện cụ thể hóa qua các biểu hiện về phẩm chất và năng lực). Mục tiêu dạy học phải phủ hết các biểu hiện trên, nghĩa là yêu cầu cần đạt là mục tiêu tối thiểu của chủ đề.

– Căn cứ vào phẩm chất và năng lực hiện tại của học sinh lớp dạy.

– Căn cứ vào đặc điểm xây dựng nội dung kiến thức, vào phương tiện, thiết bị dạy học.

** Yêu cầu viết mục tiêu*

– Viết mục tiêu theo phẩm chất và năng lực (chung, đặc thù), cụ thể đến thành tố và biểu hiện hành vi.

– Mục tiêu được biểu đạt bằng động từ cụ thể, lượng hóa được và phải bao trùm được yêu cầu cần đạt của chủ đề.

– Có thể mã hóa các mục tiêu bằng các kí hiệu gắn với tên năng lực để thuận lợi trong việc viết mục tiêu của từng hoạt động và đánh giá sau này.

– Xác định phẩm chất và năng lực chung: Dạy học môn Mĩ thuật có thể hướng đến 5 phẩm chất và 3 năng lực chung được mô tả trong bản chương trình tổng thể 2018. Dựa vào yêu cầu cần đạt và biểu hiện của các phẩm chất, năng lực chung giáo viên có thể dự kiến được các phẩm chất và năng lực chung hướng đến của chủ đề.

Bước 2: Xác định chuỗi hoạt động dạy học.

Trên cơ sở mục tiêu và các nội dung cần thực hiện của chủ đề ở giai đoạn 1, giáo viên cụ thể hóa chuỗi hoạt động dạy học trong chủ đề cho phù hợp. Chuỗi hoạt động dạy học cần thể hiện được tiến trình tổ chức dạy học gồm các hoạt động: Khởi động, Hình thành kiến thức mới, Luyện tập, Vận dụng và Tìm tòi mở rộng.

Bước 3: Xây dựng các hoạt động dạy học cụ thể.

Các kiểu hoạt động chính trong chủ đề dạy học:

Cấu trúc trình bày một hoạt động: Có thể trình bày theo cấu trúc sau:

TÊN HOẠT ĐỘNG

(Thời gian dự kiến)

a. *Mục tiêu hoạt động*: Là mục tiêu bộ phận, được cắt từ mục tiêu của chủ đề

b. *Thiết bị*: Cần sử dụng thiết bị, dụng cụ gì, số lượng và chất lượng như thế nào?

c. *Cách thức tổ chức*: Thường gồm 4 bước:

- Chuyển giao nhiệm vụ học tập
- Thực hiện nhiệm vụ học tập
- Báo cáo kết quả thảo luận
- Đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ.

Lưu ý:

- Căn cứ mục tiêu để soạn các câu hỏi/ lệnh phù hợp để học sinh/nhóm học sinh có thể thực hiện được. Trong giai đoạn đầu, tiết đầu của môn học, các lệnh có thể cụ thể từng thao tác, từng bước để nhóm học sinh có thể đọc và thực hiện được (ví dụ như với các nhiệm vụ thực hành thí nghiệm).

- Hình thức trình bày: Giáo viên có thể trình bày dạng cột như hiện hành hoặc trình bày tuần tự, không cần chia cột.

d. *Dự kiến sản phẩm của học sinh*: Tùy theo mục tiêu, nội dung hoạt động mà sản phẩm hoạt động có thể ở các dạng sau: như kiến thức mới (nội dung cơ bản/nội dung ghi bảng), biểu hiện năng lực và phẩm chất cần hình thành, mô hình, sản phẩm thật của học sinh trong và sau khi học tập.

e. *Phương án đánh giá*: Bao gồm công cụ đánh giá, kiểu (kết quả/ quá trình) và cách thức đánh giá.

Một số lưu ý trong xây dựng hoạt động dạy học cụ thể:

Cách thức tổ chức hoạt động bao gồm:

- Chuyển giao nhiệm vụ học tập: Nhiệm vụ rõ ràng và phù hợp với khả năng của học sinh, thể hiện ở yêu cầu về sản phẩm mà học sinh phải hoàn thành khi thực hiện nhiệm vụ; hình thức giao nhiệm vụ sinh động, hấp dẫn, kích thích được hứng thú nhận thức của học sinh; đảm bảo cho tất cả học sinh tiếp nhận và sẵn sàng thực hiện nhiệm vụ.

- Thực hiện nhiệm vụ học tập: Khuyến khích học sinh hợp tác với nhau khi thực hiện nhiệm vụ học tập; phát hiện kịp thời những khó khăn của học sinh và có biện pháp hỗ trợ phù hợp, hiệu quả; không có học sinh bị “bỏ quên”.

- Báo cáo kết quả và thảo luận: Hình thức báo cáo phù hợp với nội dung học tập và kỹ thuật dạy học tích cực được sử dụng; khuyến khích cho học sinh

trao đổi, thảo luận với nhau về nội dung học tập; xử lý những tình huống sư phạm nảy sinh một cách hợp lý.

- Đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ: nhận xét về quá trình thực hiện nhiệm vụ của học sinh; phân tích, nhận xét, đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ và những ý kiến thảo luận của học sinh; chính xác hóa các kiến thức mà học sinh đã học được thông qua hoạt động.

3. Kết luận

Qua việc nghiên cứu và phân tích một số vấn đề liên quan đến “Thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực học sinh”, chúng tôi nhận thấy rằng, việc thiết kế kế hoạch bài dạy là một trong những nội dung quan trọng hàng đầu trong việc tổ chức dạy và học theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực cho học sinh. Tuy nhiên, như chúng tôi đã đề cập ở trên về việc thiết kế kế hoạch bài dạy, một số giáo viên còn lúng túng, xem nhẹ ... dẫn đến kết quả không hoàn toàn được như mong muốn. Sự phát triển các năng lực, phẩm chất nói chung và năng lực mĩ thuật nói riêng có quan hệ với nhiều yếu tố: đặc điểm tâm sinh lí học sinh, giới tính, hoàn cảnh học tập và có liên quan tới các biện pháp tổ chức hoạt động học tập theo định hướng phát triển năng lực cũng như các tác động tâm lí, sư phạm của giáo viên trong quá trình dạy học.

Từ quá trình phân tích và tổng hợp nội dung môn học, chúng tôi đã lựa chọn và đề xuất một số quy trình kĩ thuật thiết kế kế hoạch bài dạy môn Mĩ thuật lớp 3 theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh, phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Học theo định hướng phát triển năng lực lấy người học làm trung tâm, góp phần đề cao vai trò và trách nhiệm của người học, đáp ứng được mục tiêu giáo dục trong giai đoạn hiện nay.

Tài liệu tham khảo

[1] RGEP, (2020), *Module 2.9, Tài liệu bồi dưỡng, Sử dụng phương pháp dạy học và giáo dục phát triển phẩm chất, năng lực học sinh tiểu học môn Mĩ thuật*. Hà Nội.

[2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 về ban hành Chương trình giáo dục phổ thông môn Mĩ thuật*. Hà Nội

[3] Phạm Thị Thu Hương (2018), *Dạy học Mĩ thuật theo định hướng tiếp cận phát triển năng lực ở trường Tiểu học thực nghiệm, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam*, Hà Nội